

Boom
keuzedelen

DUURZAAM HANDELEN IN DE BEROEPSPRAKTIJK, NIVEAU 3

Boom

COLOFON

Boom Mbo
klantenservice@boom.nl
www.boom.nl

Auteur: Klasien van der Werf
Redactie: Hanna Molenaar, Boom Mbo

Titel: Duurzaam handelen in de beroepspraktijk, niveau 3
ISBN: 978 90 372 6973 4

1e druk/1e oplage

Bronvermelding: Fokke Baarssen/Shutterstock.com, Maxim Blinkov/Shutterstock.com, Recycling.nl - Nijssen Recycling B.V.

© Boom 2026 | All rights reserved. No text & data mining.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van een (of meerdere) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Boom, te vinden op www.boom.nl.

INHOUD

Werken met dit keuzedeel	4
1 Duurzaamheid begint bij jezelf	7
Duurzaamheid	8
Klimaatverandering	11
Wat draag jij (bij)?	16
Zero waste leefstijl	18
Plasticsoep	19
Voetsporen op de aarde	22
Begrippen	24
2 Duurzaamheid binnen een organisatie	27
Hoe werkt een organisatie?	28
Grondstoffen, energie en afvalbeheer	30
MVO en SDG's	33
Verduurzaming in de praktijk	36
Duurzaamheid binnen verschillende sectoren	39
Begrippen	47
3 Ketens in een organisatie	49
Ketendenken	50
Herkomst en de reis	52
Interviewtechnieken	54
Duurzaamheidsproblemen herkennen	56
Wetgeving dwingt tot duurzaamheid	58
Duurzame ketenvoorbeelden	60
Begrippen	64
4 Van analyse naar verbeterplan	67
SWOT-analyse	68
Verbeterdoelen en oplossingsrichtingen	70
Donuteconomie en betekenseconomie	72
Succesvolle verbeterplannen	75
Begrippen	79
5 De impact van je verbeterplan	81
Impactanalyse	82
Van keten naar systeem: eenvoudige hulpmiddelen	85
Risico's en verspilling	91
Ecologische winst en kostenbesparing	97
Begrippen	102
6 Presenteren met impact	105
Een duurzame boodschap overbrengen	106
Omgaan met vragen en feedback	109
Je rol als duurzame professional	111
Reflecteren: leren van je ervaring	116
Begrippen	119
7 Uitdaging	121
Index	127

WERKEN MET DIT KEUZEDEEL

Digitale leeromgeving

Bij sommige opdrachten heb je hulpmiddelen nodig. Bijvoorbeeld filmpjes, formulieren of een link naar een website. Deze staan allemaal in de digitale leeromgeving. Het icoontje in de vorm van een wereldbol verwijst naar de digitale leeromgeving. Om hier te komen ga je naar digitaal.boomonderwijs.nl/beroepsonderwijs.

Eerste keer inloggen in de digitale omgeving

Voordat je de digitale leeromgeving kunt gebruiken moet je je licentie activeren.

- Overleg met je docent welk type account je gebruikt.
- Ga naar www.boom.nl/licentie.
- Bekijk de instructiefilm of lees het stappenplan.
- Volg de stappen.

Daarna kun je aan de slag!

Duurzaam handelen in de beroepspraktijk, niveau 3

De aarde krijgt het steeds zwaarder. We gebruiken met elkaar meer grondstoffen en energie dan de aarde kan herstellen. Daardoor raakt het klimaat in de war, verdwijnen planten en dieren, en hebben veel mensen het moeilijk om goed te leven.

Duurzaam handelen betekent: goed zorgen voor mens, milieu en economie. Zodat we nu én later prettig kunnen leven en werken.

Hoeveel veerkracht heeft onze planeet nog?

De vraag is: hoe kunnen we samen zorgen dat de wereld leefbaar blijft voor iedereen? Steeds meer mensen, bedrijven en overheden proberen duurzamer te werken en te leven. Daar kun jij nu, en ook straks in je werk, al aan meewerken. Ook met kleine stappen kun je al echt verschil maken. In dit keuzedeel leer je hoe je dat kunt doen in jouw beroep.

Toekomstscenario's

Je ziet in het filmpje vier mogelijke toekomstscenario's voor het klimaat in Nederland. Je leert wat er kan gebeuren met de temperatuur, neerslag en zeespiegel, en wat dat betekent voor ons land.

Leerdoelen

1. Je kent het begrip duurzaamheid en weet waarom het belangrijk is in jouw beroep en leefomgeving.
2. Je kent duurzame thema's zoals energieafval, vervoer, voeding en materialen.
3. Je kent het verschil tussen sociale, ecologische en economische duurzaamheid.
4. Je kent voorbeelden van concepten zoals circulaire economie en Earth Overshoot Day.
5. Je kent enkele belangrijke wetten en richtlijnen rond duurzaamheid, zoals de Europese CSRD.
6. Je kunt duurzame thema's herkennen in gedrag, consumptie, organisaties en ketens.
7. Je kunt verbeterkansen signaleren op het gebied van duurzaamheid.
8. Je kunt je leefstijl beschrijven en verduurzamen.
9. Je kunt uitleggen wat je ecologische voetafdruk is.
10. Je kunt duurzame doelen herkennen, zoals de SDG's, en je kunt deze koppelen aan een duurzaam idee.
11. Je kunt schakels in een keten beschrijven, inclusief hun invloed op milieu, mens en economie.
12. Je kunt een SWOT-analyse maken van een organisatie of proces.
13. Je kunt een realistisch verbeterdoel formuleren voor jouw sector.
14. Je kunt de invloed van een idee op sociaal, ecologisch en economisch gebied uitleggen.
15. Je kunt verspillingen, risico's en kansen herkennen binnen een proces of plan.
16. Je kunt een eenvoudige businesscase opstellen waarin kosten, baten en risico's van een idee worden afgewogen.
17. Je kunt een (duurzaam) idee presenteren, afgestemd op het publiek.
18. Je kunt omgaan met vragen en feedback bij jouw presentatie.
19. Je kunt reflecteren op je eigen leerproces, samenwerking en rol als duurzame professional.

Dit keuzedeel bestaat uit:

- *Theorie, begrippen en opdrachten*

Hierbij leer je over en oefen je met de praktijk. In sommige opdrachten werk je aan beroepsproducten. Deze opdrachten herken je aan [BP]. Deze beroepsproducten kun je verzamelen in je portfolio en heb je nodig om de uitdaging aan het einde van het keuzedeel goed af te ronden.

De beroepsproducten in dit keuzedeel zijn:

- *Op handen en voeten*
- *Jouw werkplek in kaart*
- *Hoe eerlijk is dit T-shirt?*
- *Kansen in eigen sector*
- *Verbeterplan op jouw werkplek*
- *Mijn duurzame werkplek*
- *Duurzaamheidsmaatregelen*
- *HEMA – duurzaamheidscheck*
- *Van idee naar impact*
- *Presenteren in de praktijk.*

- *Test je kennis*

Hiermee kun je zelf je kennis van de theorie testen.

- *Uitdaging*

Dit is het eindproduct en de afronding van het keuzedeel. Hier werk je gedurende het hele keuzedeel naartoe. En hier word je op beoordeeld.

Je bedenkt een duurzame oplossing of duurzaam idee voor jouw vakgebied. Dit idee werk je uit op een manier die je zelf kiest. Je schrijft voor jouw idee een businesscase. Wie kun jij overtuigen van jouw idee? Dit doe je door het houden van een pitch en eindpresentatie.

- *Theorietoets*

Je docent besluit of je ter afsluiting een theorietoets maakt.

Hoofdstuk 1

Duurzaamheid begint bij jezelf

Duurzaamheid gaat over het zorgen voor de aarde en al het leven erop, nu en in de toekomst. Als we willen dat onze planeet leefbaar blijft, moeten we bewuste keuzes maken. Zo kunnen we bijdragen aan een betere wereld voor mensen in armere landen, voor dieren en planten, en voor volgende generaties. Duurzaam leven begint bij jezelf. Denk aan korter douchen, het licht uitdoen of tweedehands kopen. Al die kleine keuzes samen maken een groot verschil.

In dit hoofdstuk ontdek je wat duurzaamheid inhoudt, waarom het belangrijk is en wat jij kunt doen. Je leert over onderwerpen als klimaatverandering, biodiversiteit, plasticsoep, maar ook over kleding, voeding en afval. Je maakt kennis met wereldwijde doelen en stelt je eigen plan op om stap voor stap duurzamer te leven.

Aan het eind van dit hoofdstuk

- ken je het begrip duurzaamheid, de drie duurzaamheidsniveaus en kun je daarvan voorbeelden noemen
- heb je kennis van belangrijke duurzaamheidsthema's, zoals: klimaat, biodiversiteit, duurzame energie, grondstoffen, afval en hergebruik
- kun je uitleggen welke gevolgen onze consumptie heeft voor het klimaat en de biodiversiteit
- kun je duurzame verbeteringen bedenken op het gebied van energie, afval, plastic, vervoer en voeding
- kun je voorbeelden geven van duurzame initiatieven, zoals de Sustainable Development Goals (SDG's) en The Ocean Clean Up
- kun je je eigen gedrag en leefstijl beoordelen en je ecologische voetafdruk meten
- kun je een persoonlijk verbeterplan opstellen om duurzamer te leven en te consumeren.

Opdracht 1 Wat brengt de toekomst?

Hoe kunnen we verdere stijging van de temperatuur en de zeespiegel tegengaan?

In de inleiding van dit Keuzedeel keek je naar een filmpje van het KNMI. Daarin werd verteld wat de mogelijke toekomstscenario's voor het klimaat in Nederland zijn.

Bekijk het filmpje nogmaals.

- Wat wordt in het filmpje gezegd over de temperatuurverandering in Nederland?
- Wat wordt in het filmpje gezegd over de veranderingen in de zeespiegel rondom Nederland?
- Leg in je eigen woorden uit wat jij van die twee veranderingen vindt.
- Waarom is het slim om Nederland nu al aan te passen aan klimaatverandering?
- Wat vind je ervan dat we nu al geld moeten uitgeven aan klimaatmaatregelen, terwijl ernstige gevolgen pas rond 2100 verwacht worden?
- Denk je dat mensen hun gedrag willen veranderen om klimaatverandering tegen te gaan? Waarom wel of niet?
- Moet iedereen verplicht iets doen tegen klimaatverandering of moet het een eigen keuze blijven? Wat vind jij?

Duurzaamheid

Duurzaamheid betekent dat we de aarde zo gebruiken dat mensen nu én in de toekomst goed kunnen leven. Dat betekent dat we:

- de natuur moeten beschermen
- niet meer grondstoffen gebruiken dan nodig is
- zorgen voor eerlijkheid tussen mensen.

Duurzaamheid gaat dus over mens en milieu, maar ook over economie.

Duurzaamheid op drie niveaus

We kunnen duurzaamheid bekijken op drie niveaus:

- **Microniveau:** dit is het niveau van het individu of een klein groepje mensen. Bijvoorbeeld: jij kiest ervoor om minder plastic te gebruiken of vaker met de fiets naar school te gaan. Ook een kleine zelfstandige winkel kan duurzamer worden door minder energie te verbruiken of lokale producten te verkopen.
- **Mesoniveau:** dit is het niveau van organisaties, bedrijven of scholen. Denk aan een school die zonnepanelen laat installeren of een bedrijf dat zijn afval beter scheidt en medewerkers stimuleert om duurzaam te reizen.
- **Macroniveau:** dit is het grote geheel: de overheid, landen of zelfs de hele wereld. Bijvoorbeeld: de overheid stelt regels op voor CO₂-uitstoot of stimuleert duurzame landbouw. Ook internationale afspraken vallen hieronder.

Een betere wereld creëren

In 2015 zijn 17 doelen opgesteld door de Verenigde Naties om de wereld duurzamer te maken. Deze doelen zijn de **Sustainable Development Goals** (SDG's). Ze vormen een plan om de wereld in 2030 duurzamer en eerlijker te maken. Voorbeelden van SDG's zijn: geen armoede, goed onderwijs voor iedereen en schone energie. Deze doelen laten zien dat duurzaamheid niet alleen over het milieu gaat, maar ook over gezondheid, gelijkheid en samenwerking.

Meer dan groen doen

Duurzaamheid is dus veel meer dan *groen doen*. Het gaat om een evenwicht tussen mens, milieu en economie. Of je nu student bent of ondernemer, op elk niveau kun je bijdragen aan een betere toekomst.

Opdracht 2 Micro, meso, macro?

Het groene en blauwe dak van het roc van Roosendaal is een duurzaam initiatief op mesoniveau.

Maak deze opdracht met twee medestudenten. Als dat niet lukt, maak je de opdracht alleen. Je hebt gelezen over duurzaamheid op drie niveaus. Je gaat op zoek naar voorbeelden van duurzame initiatieven bij de drie niveaus.

- a. Zoek in de media een artikel over duurzaamheid op microniveau.
- b. Zoek in de media een artikel over duurzaamheid op mesoniveau.
- c. Zoek in de media een artikel over duurzaamheid op macroniveau.
- d. Plaats de drie gevonden artikelen (of de linkjes) in je portfolio. Noteer onder elk artikel welk niveau erbij hoort: micro-, meso- of macroniveau.
- e. Bespreek de artikelen met elkaar: wat vind je ervan en waarom?
- f. Noteer onder elk artikel jullie mening in één à twee zinnen.

Tip

Gebruik verschillende media, zoals: de krant, artikelen op websites, nieuwsplatforms, social media van organisaties enzovoort. Gebruik websites als: NOS.nl, NU.NL, RTL Nieuws, of zoek op Google met zoektermen als: *duurzaam bedrijf Nederland* of *CO₂-heffing overheid*.

Opdracht 3 Waar kies jij voor?

Je hebt gelezen over de opgestelde doelen door de Verenigde Naties: de Sustainable Development Goals.

- a. Zoek op internet naar de SDG's (Sustainable Development Goals).
- b. Kies één SDG die jou aanspreekt.
- c. Noteer de titel en het nummer van deze SDG.
- d. Bedenk en maak een eigen symbool, icoon of 'creative visual' die past bij deze SDG.
- e. Noteer kort waarom jij deze SDG belangrijk vindt.